

mul Syro et Græco utitur verbo. Si quis non amat, etc. *Anathema Græco sermone dixit condemnatus; maranatha definivit, donec Dominus redeat.* Quæ duo loca reperiuntur in vulgato collectaneo apud Bedam, primum quidem initio commentarii Epistolæ ad Galatas, alterum vero in fine Epistolæ primæ ad Corinthios. Denique Sigebertus, in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis, cap. 92, meminit commentarii a Floro consarcinati in Pauli Epistolas ex libris sancti Augustini.

Ex his manifeste, ni fallor, conficitur istum commentarium non esse Bedæ, sed Flori diaconi Lugdunensis. Non negaverim tamen eum in nonnullis Godicibus mss. Bedæ tribui, sed fere semper addito nomine Flori; quali Florus non esset nomen proprium, sed commune, florilegium significans. Audi Robertum de Torrinneio, in prologo superius citato, de isto commentario agentem: *Hoc opus a quibusdam vocatur Florus, quia ex diversis opusculis beati Augustini excerptus, et quasi defloratus est; a quo autem illud opus collectum et ordinatum sit, plurimi dubitant. Quidam autem hunc Bedæ presbytero ascribunt, et hoc ideo quia in fine historiæ Anglorum enumerans opuscula sua, inter alia hoc ad verbum posuit: « In Apostolum quæcunque in Operibus sancti Augustini inveni dicta, per ordinem transcribere curavi. » Unde et quidam prædicta verba, et alia nonnulla in eadem Historia sibi connexa assumptis, loco prologi prædictæ collectioni sententiarum sancti Augustini ponunt, ex eo volentes probare Bedam auctorem hujus operis.* Certe quod dicit Robertus ita esse deprehendi in Ms. Collectaneo Claromaricensi duobus voluminibus contento, in cujus priori apponitur hæc inscriptio: *In hoc volumine continetur expositio Epistolarum beati Pauli apostoli a Venerabili Beda presbytero, ut gesta Anglorum testantur, collecta ex libris sancti Augustini episcopi, doctoris eximii et fidelissimi, sicut in singulis locis ascripti sunt, etc.* Et in fine secundi voluminis hæc subjiciuntur: *Explicit Epistola ad Hebræos, et tertia pars Flori collecti a*

Venerabili Bedæ Ubi vides Bedæ nomine Flori, quod pro nomine quo intelligitur eam collectionem antiquam ascriptam fuisse.

His unum objici potest, nempe Florum aliam composuisse collectionem in Paulum ex Patribus, nec veri esse simile allam ex scriptis sancti Augustini ab ipso conditam fuisse. Imo vero id maxime facit pro sententia nostra. Quandoquidem Florus posteriorem hanc collectionem ex duodecim Patrum opusculis eruit, prætermissis Augustino, quem sane non prætermisisset, nisi aliam separatim prius edidisset. Posteriorem hanc collectionem ex Codice ms. majoris Carthusiæ descriptam Petrus Franciscus Chiffletius, societatis Jesu presbyter eruditus, Acherio nostro transmisit ac dono dedit, observatque statim in limine collectionem istam delibatam esse, non tantum ex decem, ut Sirmondus scripsit in notis ad Avitum, sed ex duodecim Patribus, nimirum ex Cypriano Carthaginensi, ex Hilario Pictaviensi, ex Ambrosio Mediolanensi, ex Paciano Barcinonensi, ex Theophilo Alexandrino, ex Gregorio Nazianzeno episcopis; ex Ephrem diacono, ex Leone papa, ex Cyrillo Alexandrino, variisque Romanorum pontificum et conciliorum canonibus ac decretis, ex Fulgentio Ruspensi, ex Paulino Nolensi, ac demum ex Avito Viennensi episcopis. In duodecim libros pro totidem Patribus partitus est Florus collectionem suam uno volumine contentam; tertium decimum ex Augustino contexit, quem uno volumine, quia majoris erat molis, separatim inclusit.

IV.

Hæc de Bedæ ac Flori commentariis in Paulum fusius dicenda fuere, ut nemo in posterum quis cuius sit ambigat. De Petri abbatis Tripolitani commentario dicere supersedeo, de quo nihil mihi observare licuit. Et fortasse quidem excidit, aut in partes nostras non pervenit.

DISSERTATIO

DE SCRIPTIS VENERABILIS BEDÆ PRESBYTERI ET MONACHI.

AUCTORE CAS. OUDINO.

(Ex Oudin. Commentario de Script. eccl. t. I.)

Beda, in Britannia ex Anglo-Saxonum genere oriundus, in Girwensi territorio non longe a Tinæ fluminis ostiis natus est anno 673. Amplexus a puero vitam monasticam, in ea per multos annos perseveravit sub Benedicto et Geolfrido monasterii sanctorum Petri et Pauli ad Tinam abbatibus, in diocesi Dunelmensi. Vulgo appellatus *presbyter Anglus* ac *Venerabilis*, quamvis esset monastico instituto addictus. Ex Sixto Senensi in Bibliotheca sancta observatum illum anno ætatis suæ 50, Domini 703,

presbyterum a Joanne episcopo, hortatu Accæ Eboracensis archiepiscopi ac fratrum multorum; aggressum esse scribere in universam Scripturam diversa explanationum volumina in quatuor ordines distincta, videlicet in rapsodias, quæstiones, commentarios et homilias; in rapsodiis, sive stromatibus, vel collectaneis, mysticas magis quam historicas expositiones congregasse ex probatissimis Ecclesiæ doctorum sententiis, etc.; in commentariis vero quæstionibus et homiliis, in quibus frequentius et

sermone et sensu suo utitur, stylum habere nec omnino inelegantem, nec affectatæ eloquentiæ curiosum, sed temperatum et medium. Obiit anno 755, die 26 Maii, sive vii Kalendas Junii, quo Ascensionis Dominicæ memoria celebrabatur. De illo appendix anonymi ad ecclesiasticam Anglorum Historiam, ab eo ad annum 731, ætatis 59, perductam, ac Ceolwulfo Northumbrorum regi dicatam; ejus epitaphium, Alcuinus epistola 5, ubi *nobilissimum sui temporis magistrum* appellat; Honorius Augustodunensis initio libelli iv de Luminaribus Ecclesiæ, ubi Romæ mortuum ibidemque esse sepultam falso asserit; Sigebertus Gemblacensis, de Scriptoribus ecclesiasticis, cap. 68, qui minus accurate mortem ejus anno 634 assignat, ut ex die ascensionis cum 26 Maii concurrente colligitur, quod anno sequenti contingit; Guillelmus Malmesburiensis, lib. i, cap. 3, qui cum a Sergio papa Romam vocatum asserit, cum tamen ex Anglia nunquam pedem movisse, certo certius constet; atque ex recentioribus cardinalis Baronius, qui multa de eo disputat in Annalibus, et in ejus ætate designanda, et quibusdam aliis hallucinatur; Gerardus Joannes Vossius, lib. ii de Historicis Latinis, cap. 28; Joannes Mabillon amplissime omnium in elogio doctissimo illius, quod contexuit sæculo iii, Sanctorum ordinis divi Benedicti parte, seu tomo I, pag. 534 et sequentibus, quem in multis sequimur.

Collecta primo in unum omnia Venerabilis Bedæ Opera, que hinc inde variis atque incultis Editionibus separatim antea impressa fuerant, atque Parisiis, anno 1544, tribus in-fol. tomis edita per Franciscum Jametium. Cumque bibliopolæ opus successisset, illa eadem novis ornata curis atque accessionibus, ibidem, anno 1554, octo tomis in-fol. repetita sunt. Tum item tomis octo Basileæ anno 1563, apud Joannem Hervagium, denique et Coloniam totidem tomis anno 1612, apud Antonium Hieratum. Hæ quatuor Editiones Operum Venerabilis Bedæ, quarum tres ultimæ eodem modo procedunt. Nos ultimam anni 1612 Coloniensem sequemur, quæ anno tandem 1688, ibidem, ordine eodem repetita fuit, illamque secundum tomos et ordinem in iis contentum singillatim expendemus, cum pauci sint qui Opera Bedæ attributa accurate expendierint ad proximas Editiones illorum correctiores.

CAPUT PRIMUM.

De tomo primo Operum Venerabilis Bedæ.

Continet ille ea quæ ad grammaticam, arithmeti-
cam, geometriam, astronomiam, musicam et similes artes pertinent. Estque congruo ordine dispositus, si supposita Bedæ Opera ad calcem voluminis cujusque, vel ad ultimum Operum omnium volumen, omnia conjuncta fuissent. Jam expendamus singillatim singula.

Incunabula grammaticæ artis Donati, pag. 1.

De octo partibus orationis liber, pag. 14. Contexuit Venerabilis Beda indicem potissimorum suorum Operum ex quibus facile genuina a spuris distingui possunt, quem annis tantum quatuor ante mortem, anno nempe 731, ætatis 59, compositum legimus sub

PATROL. XC.

finem Historiæ suæ Anglorum. Unde quamvis adhuc aliqua postmodum scripserit, potissima tamen in hoc indiculo continentur. Hujus utriusque de quibus loquimur Beda non meminit in suo indiculo; nihil tamen in iis est quo Bedæ denegentur.

De Arte metrica liber, 25.

De Schematibus sacræ Scripturæ, 42.

De Tropis sacræ Scripturæ, 47.

De Orthographia liber, 53. Horum omnium meminit Beda in ultimis indiculi sui his verbis: *Librum de Orthographia, alphabeti ordine digestum; item librum de metrica Arte, et huic adjectum alium de Schematibus, sive Tropis libellum, hoc est, de figuris modisque locutionum, quibus Scriptura sacra contenta est. Beda sacerdos de Orthographia* ex Ms. Bongarsii editus primum Hanoviæ 1605, in-4°, ab Elia Putschio doctissimo juvene inter veteres Grammaticos, pag. 2327 ad 2350, diversus a libello ejusdem argumenti qui Bedæ vulgo ascriptus, inter ejus Opera sæpius prodit, et infra a Putschio exhibetur, cum ejusdem libro uno de Ratione metrica, pag. 2350 ad 2383.

*De arithmeti-
cis Numeris*, 72, cum dialogo *de Notis numerorum et ratione temporum*. Ad eum spectant quorum meminit in indiculo suorum Operum.

*De arithmeti-
cis Propositionibus*, pag. 100. Ejusdem Bedæ videntur.

De Ratione calculi, pag. 111, et *de Divisione numerorum ad Constantinum*, ejusdem videntur.

Opusculum de Loquela per digitorum gestus, pag. 127. Itemque *libellus de Ratione unciarum*, pag. 141. Sunt certo Bedæ ejusdem, cum in prologo loquatur de opusculis suis de Natura rerum et ratione temporum quos appellat libellos, et a se quondam stricto, id est brevi, sermone compositos. Sunt autem hi duo libelluli quasi præludia majoris Operis de Ratione temporum quod nunc prolixius scribere necessarium duxit. Venerabilis Bedæ presbyteri tractatus brevis de Computo, sive loquela, per gestum digitorum, exstat in Operum Bedæ Editione Coloniensi novissima anni 1688, tomo I, pag. 127, cum glossis Brideferti Ramesiensis monachi, sed admodum jejūnis, scholiisque Joannis Noviomagi. Librum hunc in multis ab usu veterum recedere observat Barthius, Adversariorum lib. ii, cap. 12. Confer Rhabani abbatis Fuldensis librum de Computo quem Stephanus Baluzius, Miscellaneorum tomo I edidit, et Nicolai Smyrnæi Numerorum notationem per gestum digitorum, quam Græce et Latine cum Beda de Indigitatione, Parisiis, in-8°, evulgavit Fredericus Morellus, post Morellum Petrus Possinus, Romæ 1673, in-folio, ad calcem Catenæ Græcorum Patrum Marcum et Spicilegii sui evangelici. Idem Possinus notas nescio cujus addidit, et figuras *σχηματισμῶν χειρολογιστικῶν* in æs incidi curavit pag. 449 et sequentibus.

Libellus de Argumentis lunæ, pag. 143, cujus non meminit speciatim.

Computus vulgaris, qui dicitur Ephemeris, pag. 169 et seqq., cum Calendario, nullatenus est Venerabilis Bedæ presbyteri. Hoc invincibiliter cognoscitur ex

lectione calendarii, ubi innumeræ sanctorum commemorationes, qui Beda posteriores sunt; unde miror qua fronte, quave impudentia, potuerint homines tale opus ascribere Bedæ, anno 755 mortuo. Atque ut plurima paucis complectamur, hic auctor meminit ad diem Junii 5 sancti Bonifacii Moguntinensis archiepiscopi, qui mortuus est anno 754, viginti circiter annis post Bedam. Meminit ad diem Julii 4 sancti Udalrici Augustani episcopi, qui sæculo x mortuus est. Itemque eodem mense, ad diem 11 Julii, translationis corporis sancti Benedicti in Galliam. Die 15 Augusti, meminit festi Assumptionis beatæ Mariæ Virginis. Die 8 Septembris, meminit Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, quæ festivitates apud Latinos sæculum ix non excedunt. Denique in versibus quibus omnem anni distributionem colligit ad finem operis, B facit mentionem sanctæ Elisabeth Thuringicæ, ordinis sancti Francisci, quæ sæculo demum xiii floruit:

Ferulis Elisabeth cantat Thuringia laudes.

Nonnulli sunt opinati scriptorem hujus laboriosi operis fuisse Vandelbertum monachum Prumiensem, qui sæculo ix floruit; sed, Deus bone, quam enormiter conjectantur! Quomodo enim fieri potest ut qui sæculo ix vixit et mortuus est, faciat mentionem sanctæ Elisabeth viduæ, quæ sæculo xiii floruit ac defuncta est? Certum est scriptorem harum Ephemeridum esse Germanum, ex affectione quam habet in recensendis Germanicæ sanctis, et martyribus, et episcopis, ut legenti constabit. At quisquis ille sit, non videtur mihi excedere, quoad ætatem qua vixit, C medium vel finem sæculi xiii. Hæc bonus Cavus non notavit, qui Opera Bedæ nunquam legit.

De embolismorum ratione Computus, pag. 216. Eiusdem mihi videtur esse auctoris cujus sunt præfatæ Ephemerides. Sane tam prolixorum operum haudquaquam fuisset oblitus Venerabilis Beda in indiculo suorum Operum quem anno 751 scripsit, annis tantum quatuor ante mortem: nec credibile est Venerabilem doctorem, ætate fatiscente, istis sese immiscuisse calculationibus ante mortem. Denique non pertinere ad Bedam, sed ad auctorem ultimorum temporum, ut supra de Ephemeridibus diximus, constat ex ejus verbis, fol. 251, ubi sic: *Inventa die quam quæris, notataque littera quam habent Martyrologia quinta retro linea.* At tempore Venerabilis Bedæ nondum erant Martyrologia, cum ipse primus unum conscripserit atque illud in multis diebus vacuum, ut Usuardus testatur. Ipsa facta sunt tantum vulgaria sæculo ix jam labente, unde qui sic scribit, se prodit auctorem posteriorum temporum. Denique omnis expressio hujus operis clara et aperta, tamque variis modis quæ investigat edocens, auctorem sæculo xiii haud antiquiorem profert. Hæc non notavit Cavus. Certe auctor utriusque operis est Anglus, Radulphus de Linham dictus, paucissimis cognitus, de quo ad annum 1250 postea loquemur.

Decennovales Circuli, pag. 257, una cum his quos scripsit *Dionysius Romanus* cognomento *Exiguus*, et *beatus Cyrillus*, usque ad millesimum quingentesimum

A nonagesimum quintum annum salutis, quibus continentur tres circuli magni. Asserit hoc opus Venerabili Bedæ præmissa præfatio pag. 256. Quæ quamvis anonyma sit in impressis, lego tamen eam esse Abbonis abbatis Floriacensis, qui anno 1004 mortuus est, de cujus scriptis tam impressis quam deperditis doctissime agit Joannes Mabillon tomo II *Analectorum*, pag. 240, ubi varia præludit.

De Cyclo paschali, pag. 306, de quo plura docebit te Ægidius Bucherius, presbyter Societatis Jesu, commentariis suis doctissimis in canonem paschalem Victorii Aquitani, quos in-folio edidit Antuerpiæ ex officina Plantiniana, sumptibus Balthazaris Moreti, anno 1635.

Liber de Constitutione mundi cœlestis terrestisque, pag. 323. Haudquaquam indignus est qui Bedæ tribuatur, quamvis nihil habeam quo ipsi affirmem, illiusque ipse in indiculo Operum suorum non meminerit.

Libelli duo de Musica theoretica et practica, pag. 344, suppositi Bedæ sunt, variis ex argumentis. 1° Enim affectat iste scriptor, libello ii de Musica practica, afferre exempla cantuum desumpta ex officiis festorum beatæ Mariæ Virginis, qualia sunt: *O Maria beata genitrix*, etc., *Mariæ præconio, devoto servitio*, etc. At festa ista beatæ Virginis haudquaquam in Ecclesia Latina ante sæculum ix temporibus Ludovici Pii vel Caroli Magni invaluerunt, unde hæc ad Bedam spectare nullatenus possunt. 2° Exempla ista sunt prosarum, quale et istud, *O Maria, virgo Davidica*, etc., itemque alia ab ipso allata ex prosis de Spiritu sancto: *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*, etc., *Veni, sancte Spiritus, et emitte cœlitus*, etc. At usus iste prosarum in officiis ecclesiasticis missarum, secundum doctiores Rituum tractatores, nullatenus excedunt sæculum xii, ac pleræque illarum sæculo præsertim xiii inductæ sunt; unde nullatenus hi libelli ad Bedam anno 755 mortuum spectare possunt. Denique iste auctor tam Gallus quam Anglus esse potest, cum pag. 364 initia quædam cantilenarum Gallice atque Anglice producat. Gallice: *Demenant grande joye*, etc. Anglice: *Suant voile dont tans und*, etc., vixque mihi ante sæculum xiv existisse videtur.

De Circulis sphaeræ et Polo, pag. 365;

De planetarum et signorum Ratione, p. 369;

De Signis cœli, p. 373, nihil affirmare vel negare possum.

Libellus de Tonitruis, ad Herensfridum, p. 387, a Beda in Latinam linguam tantum translatus est, cujus et simplicitatem ipse Beda agnoscit. Non ergo spectat proprie ad Bedam.

Libelli de Prognosticis temporum, pag. 390; *de Mensura horologii*, pag. 392; *de Astrolabio*, pag. 394; *de Nativitate prognostica infantium*, pag. 397; *de Minutione sanguinis*, pag. 398; *de septem Miraculis mundi*, pag. 400, vere libelluli sunt de quibus nullatenus constat an Bedæ sint; imo plures ex illis omnino indigni sunt qui Venerabili Bedæ attribuantur. Quales sunt inter alios de Prognosticis tempo-

rum, de Nativitate infantium, de Minutione sanguinis. **A** atque in Ecclesia beatorum Geminorum martyrum sepultus est. Qui inter alia dona quæ afferre disposuerat, misit ecclesiæ sancti Petri Pandecten, a beato Hieronymo in Latinum ex Hebræo vel Græco fonte translatum. Huic annorum numero consentiunt Chronica Hermanni Contracti, qui tot annos mundi dicit contineri in libro majori Bedæ de Temporibus, sive de Ratione temporum. Hoc itaque Chronicon spectat, teste Hermannio, ad librum hunc Bedæ majorem de Ratione temporum.

Hymni Bedæ presbytero inscripti, pag. 401 et seqq., ad Bedam spectare non videntur. Certum quidem est Bedam scripsisse librum Hymnorum diverso metrosive rhythmo, ut ipse tradit in indiculo suorum Operum a se composito; at isti hymni erant et varii, et de rebus sacris, et diverso metro seu rhythmo conscripti, quod nullatenus convenit istis mètris vel versibus qui hymni appellantur. Sunt enim poeses, non metra; sunt plerique de rebus supputatoriis, non sacris; de naturalibus vel prognosticis, non de ecclesiasticis officiis. Convenire mihi videntur, tam quoad argumentum quam quoad stylum, cum carminibus Manfredi, quæ habentur pag. 455, post librum Bedæ de Computo.

Libellus de Ratione computi, pag. 448, spectat **B** indubie ad Bedam, cujus meminit Helpericus, qui juxta Petrum Franciscum Chiffletium scribebat anno 950, in prologo operis sui de Computo. Exstantque illius sub nomine Bedæ varii et vetustissimi mss. Codices, in multis Galliarum ac præcipue Parisiorum bibliothecis, atque unus quidem in bibliotheca sancti Germani de Pratis Parisiensibus, num. 546, ut refert Joannes Mabillon, in elogio venerabilis Bedæ. Imo ad imitationem opusculi Bedæ de Computo, suum ejusdem argumenti Helpericus aggressus est.

CAPUT SECUNDUM.

De tomo secundo Operum Venerabilis Bedæ.

De natura rerum liber, pag. 1.

De temporum Ratione seu de Temporibus liber, **C** pag. 45.

De sex mundi ætatibus Chronicon, sive libellus, pag. 405.

De Temporibus liber, pag. 448. Nullus mihi videtur dubitandi locus quin hæc quatuor opera ad Bedam pertineant, quorum meminit in indiculo suorum Operum, saltem trium ex istis, nempe de Natura rerum et de Temporibus libros singulos, item de Temporibus librum unum majorem. Hæc Beda. Convenientius autem hi libri sic dispositi fuissent: 1° liber de Natura rerum, pag. 1; 2° liber brevior de Temporibus, pag. 448; 3° liber major de Temporibus, p. 45, quem scripsisse videtur Beda post breviorē; tandem, 4° de sex mundi ætatibus Chronicon, seu libellus, pag. 405, cujus quidem ipse in indiculo suorum Operum non meminit, sed certo ad ipsum spectat. **D** Non mirum autem quod illius non meminerit, quippe cum sit veluti pars et compendium majoris operis de Ratione temporum. Scriptum illud juxta Bedæ supputationem anno 4680, Christi 726, Leonis imperatoris 9, annis novem post mortem Ceolfridi abbatis sui, quam describit ad annum 4674, et Christi 716, his verbis: *His temporibus multi Anglorum gentis nobiles et ignobiles, viri et feminae, duces et privati, divini amoris instinctu de Britannia Romam venire consueverant: inter quos etiam reverendissimus abbas meus Ceolfridus, annos natus septuaginta quatuor, cum esset presbyter annis quadraginta septem, abbas autem triginta quinque ubi Lingonas pervenit, ibi defunctus*

Quod diximus librum Bedæ minorem de Temporibus esse longe anteriorem libro majori, facillimum est cognoscere, cum ille brevior cesset in quinto Tiberii III imperatoris anno, qui Christi annus est 701, vel 702. Unde sic illum librum Beda finit: *Tiberius de hinc quintum egit annum. Reliquum sextæ ætatis Deo soli patet.* At alter de Temporibus liber ut supra diximus, excurrit ad annum usque Leonis Isaurici nonum, et Christi 726.

Sententiæ sive Axiomata philosophica, pag. 124.

Sententiæ ex Operibus Ciceronis excerptæ, p. 166.

Liber Proverbiorum alphabeticus ex sacris Scripturis, pag. 185.

Hæc tria opuscula nullatenus ad Bedam spectant, sed ad recentiorem aliquem scriptorem, qui sæculum XIV superare mihi non videtur. Sola lectio præciorum tam libri Sententiarum ex Operibus Ciceronis, quam Proverbiorum ex Scripturis, idonea est ad hoc probandum, quippe quæ nullam antiquitatem præ se ferant, sed novitatem, recentemque ætatem. Unus idemque auctor horum trium collectaneorum esse apparet, quod de duobus primis certum est; nam præludiis ad collectaneum Sententiarum ex Cicerone sic alludit ad sententias ex Aristotele a se collectas: *Nunc quoniam auctoritatum Aristotelis longitudo et magnitudo crevit, commodius est in secundo præsentis opusculi tractatu de cæteris beatæ vitæ proverbii deinceps exponere, ne qua possit animum defatigatio retardare.* Quisquis autem operæ ejusmodi Bedæ voluerit ascribere, se plane novitium in antiquis dictionibus ac stylis ostendet.

Libellus de Substantiis, pag. 200. Male ita inscribitur, sed esset inscribendus *Collectaneum variarum præceptionum tam clericis quam laicis utilium.* Est autem inscriptus de Substantiis, eo quod sub initium acriter agat de substantiis seu bonis monasteriorum non alienandis, neque donandis, neque dissipandis. Itaque opusculum istud a primo capite nomen accepit.

Convenire Venerabili Bedæ nullatenus potest, sed est scriptoris alicujus monachi Benedictini, qui sæculo XII, vel XI, antiquior non est. Quæ namque capite 1 narrat de monasteriis frequentissime a laicis captis et usurpatis, et de substantiis illorum ab ipsis abbatibus et prælatis dissipatis, convenire temporibus Ven. Bedæ nullatenus possunt. Audiamus hunc anonymum:

Quid, rogo, pejus esse poterit quam monasteria ad laudem Dei sanctorumque suorum venerandam memoriam ab antiquis principibus constructa, nunc ob m-

eaplebilem quorundam avaritiam destruere? Quis namque fidelium religiosorum attendens, quanta modo cum omnia divina præcepta atque miracula, sanctorumque Patrum documenta sint plurimis notissima, cœnobiorum destructio fiat non solum a laicis gestientibus et rapientibus prædia eorum, sed etiam a clericis ipsisque abbatibus ultro offerentibus, quasi quædam venalia sibi commissa bona, unde alendi forent non solum monachi, sed etiam familia commissa, nec non pauperes et peregrini advenientes, non statim possit conjicere destructionem sanctæ Ecclesiæ, non statim doleat quod hostis antiquus tantam malitiam et persecutionem potuerit exercere in Christianos per alios Christianos, et per eos maxime qui constituti sunt pastores Ecclesiæ? Num si talis destructio locorum sanctorum a Barbaris ageretur, Christianorum bello essent reprimendi, si aliter nequirent corrigi. Sed, proh dolor! tanta pax et concordia in hujusmodi nequitia habetur, ut, paucissimis exceptis, non inveniantur qui de tantæ persecutionis curent miseria, quasi Christianæ religionis ignari et tanquam hoc quod monasteria cuncta pro Christi sanctorumque honore constructa sint obliti. Quod dico, miserabile quidem est dictu, sed multo miserabilius actu, cum hi qui ad hoc specialiter electi sunt, ut in cœnobiis sub religione disciplinaque spiritali viventes, Deo servient, et pro eorum salute qui a sæcularibus pompis adhuc se continere nequeunt jugiter intercederent, substantia qua ad quotidianum victum vestitumque indigent, privantur, etc. Hæc sane nequaquam conveniunt in tempora Bedæ, recte autem iis temporibus quibus Ecclesia vexata est, sæculo XI, ob investituras, tempore Gregorii papæ VII, quarum occasione discordiarum, laici expilabant monasteria atque diruebant. Secundo antea expresse significat hic anonymus se scribere post annum Christi millesimum, et consequenter non ante sæculum XI. Sed quia adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit jugiter, quærens quem devoret, pluresque inter tot millia hominum, proh dolor! fragiles quam fortes contra eundem adversarium modo inveniuntur, opus est cunctis fidelibus ut et ipsi circumeuntes quærentesque qualiter tanto resistant adversario, invicem se variis modis instruant et admoneant, ne Ecclesia sancta sub temporis præteriti partibus bene fundata et suffulta, penitus destruat SUB TEMPORIBUS NOSTRIS, IN QUIBUS MILLE ANNIS IMPLETIS juxta prophetiam in Apocalypsi prædictam, Satanæ solutus esse videtur. Non enim solummodo occultis ut antea insidiis quosque decipit, sed etiam aperte prorumpit peritissimos subvertens, et ad pessima quæque instigans. Denique postea ubi de officii divini procuratore loquitur, appellat illud *Divinum servitium*, quæ vox inusitata mihi videtur ante sæculum XII. Unde qui cœnobiis aufert prædia unde monachi sunt procurandi, et divini servitii et totius monasticæ religionis destructor esse convincitur. Nullatenus itaque hic libellus Bedæ esse potest.

Περὶ Διδάξεων, sive de Elementis philosophiæ libri quatuor, fol. 206, spectant ad Guillelmum de Conchis, magnum sæculi XII philosophum, qui anno 1440, vel circiter, floruit, a multis ob suas opiniones sin-

gulares exagitatus, potissimum a divo Bernardo ejusque sectatoribus, Guillelmo abbate sancti Theodorici et aliis. Quisquis de hac re ambigerit, consulat bibliothecas Parisienses, ubi Ms. legitur Philosophia minor istius Guillelmi de Conchis, atque inter alias Colbertinam Cod. ms. 6409 et Victorinam, littera MM 17, fol. 172, ubi hoc idem opus legitur Guillelmo de Conchis attributum. Conferatur et tertius ms. Codex in bibliotheca Lugduno-Batava, inter Mss. Latinos numero 96, ubi constat ex hujus bibliothecæ catalogo, pag. 404, impressa in-4°, Lugduni-Batavorum, an. 1674. Seipsum suasque ab æmulis passas allocutiones, Guillelmus de Conchis aperit in prologo libri secundi, quæ in Venerabilem Bedam cadere nullatenus possunt. *Maluimus enim nudam veritatem prætere quam palliatam falsitatem. Sed quisnam est cui ariditas sermonis nostri displiceat, si nostri animi occupationes cognoverit, ornatum sermonis non quæsit, sed de illo quod agimus stupebit? Quis enim ullus reliquus locus potest esse ornatus, cum oporteat quid et qualiter legamus cogitare, deinde legendo exponere, in disputationibus contra falsa declamare, de aliorum inventis judicare, contra invidiorum detractiones linguam acuere? ut jam impletum sit in nobis illud de filiis Israel, qui reedificantes templum, in una manu gladium, in altera lapidem habebant.* Adhuc Guillelmus de Conchis seipsum magis prodit in prologo libri tertii, ubi sic: *Etsi studiis docendi occupati, parum spatii ad scribendum habeamus, quoniam tamen multos vestes philosophiæ abscondentes, et cum panniculis arreptis totam sibi eam cessisse credentes, abiisse cognoscimus, voce ipsius reclamantis excitati, ne nuda remaneat, particulas abscissas stylo nostræ parvitatibus consumimus, non ignari morsibus invidiæ nos subjacere, quia hodie est periculum et nosse et habere.* Alludit istis verbis Guillelmus de Conchis Normannus ad plurimos philosophiæ magistros qui, relictis scholis quas bene multas Parisiis philosophicas erexerant, ob paucitatem discipulorum, professionem urbemque hanc reliquerant. Hæc sane in Bedam nullo modo convenire possunt, qui nunquam conqueri potuit quod studiis docendi occupatus, parum spatii ad scribendum haberet, cum tam multa ipse conscripserit. Eundem Guillelmum de Conchis scriptorem operis etiam arguit prologus libri quarti. Sed hæc sufficiant.

D *Epistola de Æquinotio vernali juxta Anatolium*, pag. 250, spectat certo ad Bedam. Cujus meminuit ipse Beda in indiculo Operum suorum, quem contexit ad calcem Historiæ suæ anno 751, unde epistola ista ante hunc annum 751 scripta est. Quare exemplum in ea epistola ad reverendissimum Wichredam presbyterum directa adductum de anno præsentis 776, est interpolatio scriptoris amanuensis ipso anno epistolam exscribentis, qui Bedæ sententiam supposito exemplo explicare voluit. Ita Joannes Mabillon in elogio Venerabilis Bedæ, num. 29, sæculo III, tom. I sanctorum ord. divi Benedicti. Sed hanc epistolam puram atque ab omni supposito mundam edidit Petrus Franciscus Chiffletius ante historiam Bedæ,

pag. 15, in-4°, Parisiis, anno 1681, apud Gabrielem A Martinum, via Jacobæa, sub Sole Aureo.

De Divinatione vitæ et mortis, pag. 235; *Similitudo arcæ Noæ*, pag. 235; *tractatus de Linguis gentium*, ibidem; *Interpretatio Sybillinorum verborum*, pag. 256; sunt nenix quæ Venerabili huic presbytero ascribuntur prorsus indignæ, ut cuius legenti vel primo intuitu patebit.

CAPUT TERTIUM.

De tertio tomo Operum Venerabilis Bedæ.

Quoad tomum III Operum Bedæ presbyteri, sunt longe plura supposita quam germana. De illis sic Joannes Mabillon in insigni suo Bedæ Elogio, num. 29 et 30: *Contexuit librum de sex ætatibus quem absolvit Leenis Isaurici anno 9, Christi 724. His absolutis edidit Historiam ecclesiasticam gentis suæ quam cum Epitome adjuncta perfecit anno 731. Nam in optimo Codice ms. qui penes nos est, prædicta Epitome ultra istum annum non excurrit, ut superius mœnuimus. Idem infra in dubiorum classem rejiciendæ sunt Vitæ Sanctorum, exceptis Actis sanctorum Felicis, Cuthberti et Anastasii, quæ Beda agnoscit ut sua. Omnia igitur vel saltem plurima hujus tomi supposita sunt, de quibus loqui plurimis haud otiosum erit.*

Historia Ecclesiastica gentis Anglorum, quam Ceolulfo regi Anglorum obtulit.

Epitome ejusdem historiæ, ad annum 731. Hujus operis meminit Beda in indiculo suorum Operum quem ipse subjunxit ad calcem dictæ Epitomes, ut nullus ambigere de ea unquam possit. Et quamvis in multis impressis et mss. etiam Codicibus hæc Epitome usque ad annum 766 excurrat, in aliis tamen et impressis et mss. Codicibus haudquaquam annum 731 excedit; unde alia ab aliquo anonymo addita arguuntur. Hactenus autem Anglicana Bedæ historia triplici in statu lucem aspexit. Primum sola Argentorati anno 1514; Antuerpiæ 1550, in parvo folio; Coloniae, in-16, 1604; et Cantabrigiæ Anglosaxonica in-folio, anno 1644, cum versione Anglicana Alfredi regis. Secundo prodiit cum vetustioribus aliquot Rerum Britannicarum scriptoribus, Heidelbergæ, typis Commelini, in-folio, 1587. Cujus ipsius Editionis plurima Exemplaria Renatus Poterius, Lugdunensis typographus, mutata prima pagina, eodem anno 1587, Lugduni a se procusa esse mentitus est, suoque ipsius nomine venum exposuit, quare hujus anni Editionem Lugdunensem ab Heidelbergensi diversam frustra censueris. Tertio denique prodiit Anglicana Bedæ historia cum aliis ejus operibus, per Franciscum Jametium, tribus tomis, anno 1544; ibidem octo tomis, an. 1554; item Basileæ, tomis octo, 1563, per Joannem Hervagium; denique Coloniae, totidem tomis, anno 1612, per Antonium Hieratum. Hæc Chiffletius ad calcem Editionis hujus Historiæ, in notis, pag. 319, quam ad mss. Codd. exactam procuravit ultimo imprimi Parisiis in-4°, anno 1681, apud Gabrielem Martinum via Jacobæa, sub sole aureo.

Vita sancti Cuthberti Lindisfarnensis episcopi, cum

Vita sancti Felicis Nolæ in Campania episcopi, spectant certo ad Bedam, quarum meminit ipse in

indiculo suorum Operum, ad calcem Epitomes Historiæ suæ Anglicanæ.

Vita sancti Vedasti Atrebatensis episcopi non spectat ad Bedam, sed ad Gallum anonymum.

Vitæ sanctorum Columbani, Attalæ et Eustasii, abbatum Luxoviensium, omnes spectant ad Jonam Luxoviensem monachum, circa annum 650 illustrem, qui scripsit de primis abbatibus Luxoviensibus, de quo Labbeus in dissertatione de Scriptoribus ecclesiasticis, tom. I, verbo *Jonas Luxoviensis monachus*. Item Joannes Mabillon erudite, in sæculis suis Benedictinis, ubi de sanctis Columbano, Attalo et Eustasio disserit, quem videas.

Vita sancti Patricii libris duobus, spectat ad Probum quemdam, ut ex fine operis constat; de quo ad nauseam loquuntur socii Bollandistæ vel Bollandus ipse, in legendis et notis ad Acta sancti Patricii Hibernorum apostoli.

Vita sancti Bertulfi abbatis Bobiensis, ab eodem Jona, de quo supra, conscripta est.

Vita sancti Arnulfi Metensis episcopi opus est Pauli Diaconi, quod ex seniorum relatu qui Arnulfum olim noverant scripsisse dicitur.

Denique *Vita sanctæ Burgundoforæ abbatissæ* eidem a multis ascribitur. Certe ad Bedam nullatenus spectare potest, cum auctor illius, dum de certis miraculis agit, testes afferat ipsam Burgundoforam, sanctum Faronem Meldensem episcopum et sanctum Waldebertum Luxoviensem abbatem, quibus se contemporaneum facit. At ista cadere in Bedam nullatenus possunt, qui anno 750 florebat, et ex Anglia nunquam egressus est, ut testis esse posset miraculorum ab episcopo Meldensi vel abbate Luxoviensi auditorum.

Passio sancti et beatissimi Justini Martyris, nullo modo Bedam refert.

Martyrologium eo modo quo in Operibus Venerabilis Bedæ est, ad eum non spectat. Certum quidem Bedam scripsisse tale opus, ut ipse testatur anno 731, in indiculo suorum Operum his verbis: *Martyrologium de Natalitiis sanctorum martyrum diebus, in quo omnes quos invenire potui, non solum quo die, verum etiam quo genere certaminis, vel sub quo iudice mundum vicerint, diligenter adnotare studui*. Qui igitur post Eusebium et Hieronymum, a quibus quid hoc in argumento revera factum sit haud satis constat, primus Martyrologium privato studio contexuit Venerabilis Beda, cujus Martyrologium Usuardus in suo laudat. Sed et ipsemet in Operum suorum catalogo illud censet. Etsi enim in Editione Basileensi anni 1563 nulla de ejus Martyrologio mentio fiat, in aliis tamen Editionibus diserte habetur, imo et in Alfredi regis versione Saxonica, quam Abrahamus Whelocus protulit in lucem anno 1644. Attamen Beda dies nominibus vacuos centum et octoginta in Martyrologio reliquit, qua de re Usuardus loquitur, quorum plurimos supplevit Florus Lugdunensis diaconus, non omnes, ut testatur Ado Viennensis archiepiscopus in præfatione Martyrologii sui. Bedæ porro genuinum opus eruditi viri diu exspectarunt, sed tandem a se

reperitum et ad varios mss. Codd. collatum, variisque A interpolationibus quod fieri potuit repurgatum, socii Bollandistæ ediderunt tomo II sui Martii, cum Flori Lugdunensis diaconi aliorumque auctariis. Auctarium Flori nomine minori caractere editum, ne cum Bedæ textu iterum confunderetur. In isto sincero Ven. Bedæ Martyrologio dubium tamen est an festum omnium Sanctorum locum habere debeat, cum Beda quatuor tantum annis vixerit post creationem Gregorij papæ III, qui hujus solemnitatis auctor est. Inde probatur quam arduum sit operâ interpolata a recentioribus suæ puritati et integritati restituere.

Præter prosaicum Bedæ Martyrologium, aliud Metricum sub ejus nomine vulgatum est in Spicilegii tomo X, pag. 126 et sequentibus, carmine heroico, editum a Joanne Mabillonio ex pervetusto Codice B sancti Rhemigii Remensis. An vero metricum hoc Martyrologium vere Bedæ sit, an alicujus studiosi, qui prosaicum versu reddiderit, non facile definierim. Certe Remigianus Codex, qui annos minimum octingentos præfert, hunc habet titulum: *Incipit Martyrologium quod Beda heroico carmine composuit*. Quamquam Beda in sua Epitome non metricum sed prosaicum designasse videtur; nec penitus convenit metricum cum prosaico illo quod a Bollandistis impressum est. Verum metricum illud fortasse ipsemet Beda post absolutam Epitomen condiderit, quod tamen asserere nolim. Sane Remigianum exemplar annis non amplius centum ab ejus obitu exaratum est, studio Bertigarii monachi, pontificatu Ebonis Rhemorum archiepiscopi. Istud Martyrologium non an. VIII Kalendas Januarii incipit, sed ab ipsis Januarii Kalendis. Complures sancti qui in Bedæ Martyrologio prosaico apud Henschenium leguntur, omittuntur in metrico, ut in Januario Auterus papa, Salvius in Africa, Hilarius Pictavorum episcopus, Felix presbyter Nolanus, Marcellus papa. In Februario Scholastica, etc., Mellitus in Aprili, etc., Augustinus in Maio, etc. Auctorem Anglum fuisse colligitur ex variis sanctis Anglicanis, et quidem monachum Girwensis cœnobii fuisse conjicitur ex festo Dedicationis, quod v Kalendas Maias notatur, tametsi Girwensis Ecclesiæ Dedicationem viii Kal. Maii factam doceat Monasticon Anglicanum. Nulli in eo sancti Martyrologio celebrantur Beda posteriores, non sanctus Bonifacius Moguntinus, aut alii quivis illustres sancti; imo nullus ætate inferior sancto Wilfrido juniore, memorato in Aprili. Qui Wilfridus anno 732 obiit, anno uno postquam Beda suam absolvit historiam. Unde non mirum si metricum Martyrologium in indice Operum suorum Beda non recenseat, cum tribus duntaxat annis Wilfrido juniore superstes fuerit. Ita præfatur Lucas Dacherius ad illud Martyrologium. Qui plura cupit, legat dictum Dacherium, in prolegomenis ad tomum X Spicilegii; Bollandistas, in prolegomenis ad tomum II mensis Martii; Joannem Mabillonium, in præfatione ad tomum II sæculi IV Benedictini, cap. 6, fol. 85, num. 170; et in Elogio suo Venerabilis Bedæ tom. I sæculi III Benedictini, num. 54, pag. 560.

Libellus de Locis sanctis mihi videtur esse Bedæ, qui ad calcem operis seipsum nominat, quamvis in indiculo Operum Bedæ oblivioni datus sit, sed scriptus forsitan post ipsum indiculum.

Interpretationes Nominum Hebraicorum Scripturæ, ordine alphabetico digestæ; inveniuntur anonymæ in plurimis bibliothecis manuscriptæ, sed in Victorina Parisiensi, littera QQ, 22, et QQ, 19, et in aliis, sub nomine Remigii Antissiodorensis monachi, qui sub sæculi X initium floruit, ad quem spectare opus istud non ambigo, post mss. Codices inspectos optimæ notæ.

Excerptiones Patrum, Collectanea, Flores ex diversis, Quæstiones et Parabolæ.

De quibus ita Bellarminus in libro de Scriptoribus ecclesiasticis, anno 720, observatione tertia ad Opera Ven. Bedæ: *Sic etiam inter Collectanea et Flores quæ habentur tomo tertio, nihil fere est, quod sit Bedæ ingenio dignum. Collectaneum de Luminaribus Ecclesiæ habetur etiam in quarto tomo sancti Hieronymi quod tamen nec Hieronymi nec Bedæ est. Collectaneum de quatuor generibus ligni in cruce Domini, nihil solidi habet. Gratiuncula ubi invocantur tres Jacobi, et altera ubi invocantur Angelus Uriel et Ramiel, longe absunt a gravitate et scientia Bedæ.*

CAPUT QUARTUM.

De quarto tomo Operum Venerabilis Bedæ.

Hexameron, sive de sex dierum Creatione libellus. Expositio in Genesim.

C *Explanatio in Exodum, in Leviticum, in Numeros et Deuteronomium.*

Allegorica Expositio in IV libros Regum, libris XV. Quæstiones XXX in libros Regum.

In Esdram et Nehemiam prophetas allegorica expositio, libris III.

Allegorica Expositio in librum Tobiae.

Commentarius in librum Job, libris III.

Expositio in Parabolæ Salomonis, libris III.

Expositio in Cantica canticorum, libris VII.

De tabernaculo et vasis ejus ac vestibus sacerdotum, Expositio, libris III.

De his omnibus in hoc quarto Operum Bedæ tomo contentis, nullum dubium quin spectent ad ipsum, cum singulorum ipse mentionem faciat in indiculo suorum Operum, quem anno 734 contexuit. De solo commentario in librum Job tribus conscripto libris, dubium est an ad Bedam pertineat. Imo dubium non est, cum ad ipsum nullo modo pertineat, sed ad Philippum quemdam presbyterum divi Hieronymi discipulum, qui hoc opus obtulit Nectario cuidam. De illo jam antea diximus ad an. 530, verbo *Philippus presbyter*, sed hic pluribus juvat hoc opus a Venerabili Beda amoliri. Primum enim Gennadius, qui an. 494 scribebat, opus suum de Viris illustribus illius meminit, cap. 62, atque illud Philippo attribuit, ducentis et amplius ante Bedam annis. Unde nulli dubium esse debet quin opus istud Philippi sit, atque illud vidimus ms. in antiquissimo Codice bibliothecæ Igniacensis, in tractu Rhemensi, cum auctoritate Genna-

dii operi præfixa. Secundo ipse Beda in libello de Ratione unciarum hæc ipsa commentaria suo vindicat auctori, inquiens: *Plerosque imperitos turbat, quia Philippus, in expositione beati Job æstum maris Oceani describens, adjunxerit hunc æquinoctialis horæ doctantem tardius sine intermissione sive die venire, sive nocte.* Habetur autem hic locus a Beda citatus in Explanationibus supra Job quas nuper sub nomine Philippi idem excudit Hervagius, libro III, ad expositionem illius sententiæ: *Nunquid ingressus profunda maris, etc.* (Job xxxviii). Hæc Sixtus Senensis, lib. IV *Bibliothecæ sanctæ*, fol. 289. Igitur, teste ipso Beda, hic commentarius ad Philippum, ut supra diximus, pertinet. Tertio Faustus Regiensis in Gallia episcopus in libello adversus eos qui dicunt esse in creaturis aliquid incorporeum, num. 7, allegat verba hujus commentarii in Job sub nomine sancti Hieronymi, ut probet et animas et angelos esse corporeos. Nempe ad illud Job (Cap. xxv, 5). *Stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus, affert hæc ex istis commentariis: Globos siderum corporatos esse spiritus arbitrantur.* Et iterum: *Si angeli cælestia corpora ad comparationem Dei immunda esse dicuntur, quid putas homo estimandus est?* quæ in his commentariis inveniuntur. Ergo commentarii isti existebant jam tempore Fausti Regiensis episcopi, circa annum 475, vel 480; atque consequenter cum ducentis vel circiter annis citentur antequam Beda viveret, nullatenus possunt esse opus a Venerabili illo presbytero compositum. Quod autem a Fausto attribuantur divo Hieronymo, hoc nihil ad rem de qua agimus, fuitque facillimum Fausto ut magistro ascriberet quod erat discipuli, atque id forsitan affectatum ad procurandam suæ opinioni singulari majorem auctoritatem. Quarto hoc idem opus est impressum sub nomine Philippi presbyteri, anni 1527, Basileæ, apud Adamum Petri, et in-4º, et in-folio simul eodem anno, quod rarissimum est; et longe antequam imprimeretur sub nomine Bedæ presbyteri, quod contigit tantum in Editione Parisiensi omnium Bedæ Operum, anno 1554, apud Franciscum Jametium, qui illa octo tomis collegit. Porro quamvis hoc opus habeatur inter ista Bedæ opera, longe tamen correctius est tam in Editione speciali Basileensi anni 1527 quam inter Opera omnia divi Hieronymi, ubi etiam invenitur. Quod annotasse ad proximam Editionem sufficiat.

CAPUT QUINTUM.

De tomis quinto et sexto Operum Venerabilis Bedæ.

Continentur tomo quinto Operum Bedæ sequentia opuscula.

Expositio in Evangelium Matthæi, libris IV, pag. 4.

Expositio in Evangelium Marci, libris IV, p. 92.

Expositio in Evangelium Lucæ, libris VI, p. 217.

Expositio in Evangelium Joannis, p. 451.

Expositio in Acta apostolorum, p. 625.

De Nominibus locorum vel civitatum quæ in libro Actuum apostolorum leguntur, p. 666.

Expositio in septem Epistolas canonicas, p. 673.

A *Explanatio in Apocalypsim beati Joannis apostoli*, p. 761.

Quantum autem ad Expositiones in Evangelium Marci, in Evangelium Lucæ, in Acta apostolorum, in septem Epistolas canonicas et in Apocalypsim Joannis apostoli, certum est spectare omnes ad Bedam, cum illarum ipse mentionem faciat in indiculo suorum Operum, quem anno 731 contexuit. De tribus tantum quæstio est, de Expositione in Evangelium Matthæi, in Evangelium Joannis, et de Nominibus locorum vel civitatum quæ in libro Actuum apostolorum leguntur, de quibus a me sigillatim paucis agendum est.

B Expositionem in Evangelium Matthæi, fol. 4, plerique ut spuriam rejiciunt, licet hujus proscriptionis rationem nullam ipsi afferant, contenti solo hujus expositionis silentio, cum in indiculo Bedæ non inveniatur. Ita censet Joannes Mabillon in elogio Venerabilis Bedæ sæculo III sanctorum ordinis divi Benedicti, tomo I, parag. 10, n. 30. *In dubiorum classem, inquit, rejicienda sunt Expositiones in Matthæi Evangelium, commentarius in Psalmos, Vitæ sanctorum, exceptis, etc.* Idemque Natalis Alexander qui Mabillonium hic in compendium redegit, in selectis Historiæ ecclesiasticæ capitibus, sæculo VIII, cap. 3, art. 2, pag. 255. Mihi legere opus non licuit, unde an aliquæ suppositionis rationes sint, nescire me fateor. Hoc facient, qui Bedæ Operibus terse evulgandis operam impendere voluerint.

C Commentaria in Evangelium Joannis Bedam habere auctorem videntur, unde post annum 731 ab eo edita esse creduntur. Hæc velut quoddam Augustinianæ Expositionis compendium esse videntur, insertis hinc inde sententiis aliorum Patrum, ut cap. 4, agens de Regulo, verba sancti Gregorii Magni adducit. Certe Jonas Aurelianensis episcopus, Ludovici Pii æqualis, in libro I de Institutione laicali, cap. 45, citat plures versus ex Beda in homilia Evangelii vigesima, qui in prædictis commentariis leguntur, capite 2; unde legendum esse suspicamur apud Jonam, in *Homilia Evangelii secunda*. Et quidem Alcuinus, in præfatione commentarii sui in Joannis Evangelium, ex homiliis beati Bedæ presbyteri multa se assumpsisse fatetur. Nullum itaque mihi videtur dubium quin Expositio ista ad Bedam pertineat, ut habet idem Mabillon loco citato. Hic insuper Beda morbo supremo decumbens, patria lingua reddidit Joannis Evangelium, testante Cuthberto ejus discipule in epistola quam de ipsius obitu exaravit.

D De Nominibus locorum et civitatum quæ in libro Actuum apostolorum leguntur liber spectat ad eandem auctorem ex fide mss. Codicum quos vidi, ad quem spectant Interpretationes nominum Hebraicorum sacre Scripturæ ordine alphabetico digestæ, de quibus diximus ad excussionem tomæ tertiæ Operum Bedæ, nempe ad Remigium Antissiodorensem monachum, ut ibi diximus.

Tomo sexto Operum Venerabilis Bedæ continentur tantum proprie Opera tria, *Retractationes in Actus apostolorum*, pag. 4, cum paucis quæstionibus. Ex-

positio in *Epistolas quatuordecim sancti Pauli apostoli*, pag. 51, et *Sermones sancti Joannis Chrysostomi de laudibus sancti Pauli*, pag. 824. Certum autem est sermones istos de laudibus sancti Pauli spectare ad sanctum Joannem episcopum Constantinopolitanum. Certum quoque est retractationes in Actus apostolorum spectare ad Bedam; sed quæstio est de immensis illis commentariis in quatuordecim sancti Pauli Epistolas ex verbis sancti Augustini, spectentne ad Bedam vel ad Florum quemdam Lugdunensis Ecclesie diaconum? Ad quæstionem hanc definiendam, utar ipsis verbis Joannis Mabillon, qui tom. I *Analectorum*, pag. 12, habet singularem disquisitionem de Venerabilis Bedæ et Flori Lugdunensis diaconi commentariis in Epistolas Pauli ex dictis sancti Augustini.

« Tres invenio, inquit, antiquos auctores, qui commentarios in epistolas Pauli apostoli ex meris sancti Augustini centonibus contexuerunt. *Primus est Petrus abbas Tripolitanae provinciae, qui sancti Pauli Epistolas ex capitulis opusculorum beati Augustini subnotasse narratur, ut per os alienum sui cordis declararet arcanum*, inquit Cassiodorus in libro de divinis Lectionibus, cap. 8. Alter est venerab. Beda, cujus hæc verba sunt in fine Epitomes Historiæ: *In Apostolo quæcunque in opusculis sancti Augustini inveni dicta, per ordinem transcribere curavi*. Tertius est Florus diaconus, seu (ut Wandalberto monacho Prumiensi ejus æquali visum est) subdiaconus Ecclesie Lugdunensis, vir suo tempore, doctrina et eruditione clarus. Ex his tribus commentariis unicum habemus inter Opera venerabilis Bedæ, ipsiusque nomine prænotatum; sed an vere Bedæ tribui debeat jam dudum magna lis est inter studiosos. Id testatur Robertus de Torinneio abbas in monte sancti Michaelis, in prologo quem præfixit Abbreviationi Expositionis Epistolarum Apostoli secundum Augustinum. Hoc in prologo apud Lucam Dacherium in appendice ad Guibertum edito, censet Robertus prolixum illum commentarium (quem ipsum esse qui inter Opera Bedæ modo exstat non dubito) potius tribuendum esse Petro abbati Tripolitano, quam Bedæ, cui alium tribuit breviorum, ex libris itidem sancti Augustini excerptum: *qui liber totus, inquit, non adæquatur magnitudine medietati solius Expositionis Epistolæ ad Romanos*, quæ in alio prolixo commentario habetur.

« Magno post Robertum abbatem intervallo illustrissimus cardinalis Baronius, ad annum Christi 562 existimat commentaria illa typis edita non esse Bedæ, sed Petri abbatis, qua in re cum Roberto consentit. Sed in hoc recedit ab eodem, quod neget ullam ejusmodi commentationem a Beda in Paulum conditam esse, aitque verba illa Bedæ quæ superius retuli, in ipsius Epitomen ex aliorum additamento irrepsisse. Dissentit a Baronio Bellarminus, in libro de Scriptoribus ecclesiasticis, ad annum 720, observatione secunda ad Bedæ Opera, aitque nihil impedire quominus duo auctores, Petrus abbas et Beda presbyter, diversis temporibus et locis, in Paulo ex Augustini scriptis explicando desudaverint. Imo certe nihil im-

pedit, quominus his duobus tertium adjungamus, Florum Lugdunensem diaconum, ut postea demonstrabo. Hæc cum ita sint, manent tamen distracta eruditorum suffragia circa evulgatum commentarium, quem Beda alii tribuendum censent, alii detrahunt. Et mihi quidem aliquando, cum ipsius Bedæ elogium texerem in seculo III° Benedictino, visus fuit Bedæ germanus fetus; sed postea, deprehenso in mss. Bibliothecis germano Bedæ commentario, a sententia discedere coactus sum.

« Commentarium aliquem in Paulum ex dictis sancti Augustini a Beda consarcinatum fuisse, constans debet esse omnium persuasio, tum quia id diserte Beda testatur in Epitome sua, probantibus libris tam editis quam mss., tum quia Hincmarus, Rhemorum Archiepiscopus, ac Lupus Ferrariensis abbas, hoc Bedæ commentarium laudant. Hincmarus quidem in posteriori opere de Prædestinatione adversus Gottescalcum, cap. 1. *Si quis tamen, inquit, eosdem libros non habet, videat in Collectione Venerabilis Bedæ presbyteri de opusculis sancti Augustini super Apostolum. Et ibi discere poterit quod antea ignoravit*. Lupus vero in Epistola 76 ad eundem Hincmarum: *Collectaneum Bedæ in Apostolum ex operibus Augustini veritus sum dirigere, propterea quod tantus est liber, ut nec sinu celari, nec pera posset satis commode contineri*. Itaque nemo jam in dubium revocare potest an Beda collectaneum ediderit in Apostolum; nec Baronius dubitasset, si ad ea quæ mox protuli argumenta animum intendisset. At videndum porro est qualis sit iste Bedæ commentarius.

« Duos inveni Codices membraneos ejusmodi collectaneum sub Bedæ nomine continentes, unum annorum fere octingentorum, alterum septingentorum. Primus hunc Codex præfert titulum: *Collectaneum Bedæ in Apostolum ex operibus beati Augustini*. Tum commentarius in hæc verba, *Paulus servus Jesu Christi vocatur Apostolus etc.*, incipit, in hunc modum: *Ex libro contra quinque hæreses. Ordo iste sequendus est, ut loquens de Evangelio, non sileam de prophetis*. Hic Codex desinit in Epistola ad Thessalonicenses, aliis foliis avulsis. Alter Codex ita inscribitur: *Incipit liber Collectionum venerabilis Bedæ presbyteri, ex scriptis beati Augustini episcopi, in epistolas beati Pauli apostoli elaboratus*. Idem habet Exordium ac primus; sic vero desinit: *Explicit Collectio Bedæ presbyteri ex opusculis beati Augustini in Epistolas beati Pauli apostoli*. Genuini hujus Bedæ commentarii necdum typis editi copiam habemus, quem Deo dante aliquando cum aliis ejusmodi monumentis in lucem proferemus. » Hæc Joannes Mabillon, loco citato, ubi et plura habet quibus probat commentarium in Epistolas divi Pauli ex verbis sancti Augustini, inter Opera Bedæ impressum, spectare indubie ad Florum Lugdunensem diaconum. Quod nos etiam postea præstabimus sæculo IX in Floro diacono.

CAPUT SEXTUM.

De tome septimo Operum venerabilis Bedæ.

In quo exstant *Homiliæ æstivales de tempore xxviii*, pag. 1.

- Homiliæ æstivales de sanctis* xxxii, p. 91.
Homiliæ hiemales de tempore xv, p. 183.
Homiliæ quadragesimales xxii, p. 218.
Homiliæ hiemales de sanctis xvi, p. 290.
Sermones ad populum varii xxii, p. 339.

Itaque juxta impressiones excreverunt homiliæ seu sermones Venerabilis Bedæ usque ad centum quadraginta, qui tamen in antiquis mss. Codd. sunt tantum quadraginta novem. Hinc mirari subit quanta fuerit modernorum ab annis circiter ducentis impudentia, qui absque fundamento et ratione, ut suis omnia darent vel conjecturis, vel affectibus, vel phantasiis, scripta veterum patrum innumeris extraneis non amplificaverunt, sed corruperunt, magno Ecclesiæ probro. Hinc patet quam necessarium sit atque utile reipublicæ Christianæ recurrere ad mss. Codices in potissimis Europæ bibliothecis, jam multo numero hoc sæculo collectos ut, collatis ad ipsos editionibus, spuria a genuinis, falsa a veris, certa ab incertis discernantur. Insigne hujusce rei exemplum præbent rari satis Codd. mss. sermonum Venerabilis Bedæ presbyteri, qui nunc in bibliotheca Colbertina, num. 102 et 1062, olim in Thuanea habebantur, num. 144 et 38. In primo num. 144, ante annos octingentos exarato, homiliæ xxxix, continua serie exhibentur; in alio num. 38, qui annos sexcentos præfert, distinguuntur in duos libros præmissis ad utrumque capitulationibus. Utrumque apographum contulit ac repræsentavit Joannes Mabillon in elogio Bedæ parag. 31, nosque post ipsum tanquam instituto nostro conveniens, magnumque modernæ audaciæ argumentum in interpolandis veterum Ecclesiæ doctorum scriptis. Sic procedit Codex posterior :

INCIPIT CAPITULATIO LIBRI I DE HOMELIIS BEDÆ PRESBYTERI, NUMERO VIGINTI QUINQUE.

1. *Homilia lectionis sancti Evangelii secundum Lucam, MISSUS EST GABRIEL ANGELUS.* In primo Cod., *Homelia domni Bedæ.* In utroque sic incipit post Evangelii verba : *Exordium nostræ Redemptionis hodierna sancti Evangelii lectio commendat,* etc., ut in Editis ad diem Annuntiationis beatæ Mariæ.

2. *Homilia lectionis sancti Evang. sec. Lucam, EXSURGENS MARIA,* etc. (Incipit in utroque : *Lectio quam audistis sancti Evangelii.* Quæ edita est inter *æstivales de sanctis.*)

3. *Homilia lectionis sancti Evang. sec. Marcum, FUIT JOANNES IN DESERTO.* In priori Codice, *Homelia domni Bedæ DE ADVENTU DOMINI.* Incipit in utroque : *Adventum dominicæ prædicationis Joannes præveniens,* etc.

4. *Homilia lect. sancti Evangelii sec. Joannem, JOANNES TESTIMONIUM PERHIBET.* (Incipit *Redemptionis nostræ præcursor testimonium de ipso perhibens,* etc. Deest in priori Codice.)

5. *Homilia Evangelii sec. Matth., CUM ESSET DESPONSATA.* In priori Cod., *Homelia domni Bedæ IN VIGILIA DOMINI.* Incipit in utroque, *Nativitatem Domini*

A et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui æternus ante secula, etc.

6. *Homilia sancti Evangelii sec. Lucam, PASTORES LOQUEBANTUR.* Incipit : *Nato in Bethleem Domino,* etc. ut in Editis. Deest in primo Cod. Citatur tamen a Jona Aurelianensi episcopo, lib. ii *de Institutione laicali,* cap. 16.

7. *Homilia sancti Evangelii sec. Joannem, IN PRINCIPIO ERAT VERBUM.* In priori Cod., *Homilia domni Bedæ IN NATALI DOMINI.* Incipit in utroque : *Quia temporalem Mediatoris Dei et hominum,* etc., ut in Editis.

8. *Homilia sancti Evang. sec. Joannem, DIXIT JESUS PETRO, SEQUERE ME;* dicenda IN NATALI SANCTI JOANNIS EVANGELISTÆ. Incipit in utroque : *Lectio sancti Evangelii quæ nobis modo lecta est.*

9. *Homilia Evang. sec. Matth., ANGELUS DOMINI APPARUIT,* dicenda IN NATALI INNOCENTII. Incipit in utroque : *De Morte pretiosa martyrum Christi Innocentium,* etc., ut in Editis.

10. *Homilia Evangelii sec. Lucam, POSTQUAM CONSUMMATI SUNT DIES OCTO,* dicenda IN OCTABAS DOMINI. Incipit in utroque. *Sanctam venerandamque præsentis festi memoriam,* etc., ut in Editis.

Homilia Evangelii sec. Matth., ANGELUS DOMINI APPARUIT, dicenda IN VIGILIA EPIPHANIÆ. Nulla homilia in utroque apographo.

11. *Hom. Evang. sec. Matth., VENIT JESUS A GALILÆA IN JORDANUM.* In priori Cod., *Homelia domni Bedæ DIE SANCTO THEOPHANIÆ.* Incipit in utroque : *Lectio sancti Evangelii quam modo fratres audivimus,* etc., ut in editis, pro die octava.

12. *Hom. Evang. sec. Lucam, IBANT PARENTES JESU PER OMNES ANNOS.* In primo Cod., *Homelia domni Bedæ DOMINICA PRIMA post Theophaniam.* Incipit in utroque : *Aperta nobis est fratres charissimi sancti Evangelii lectio,* etc., ut in Editis.

13. *Hom. Evang. sec. Joannem, NUPTIÆ FACTÆ SUNT.* In primo Cod., *Homilia domni Bedæ DOMINICA SECUNDA post Theophania.* Incipit in utroque : *Quod Dominus ac Salvator noster ad nuptias vocatus,* etc., ut in Editis.

14. *Hom. Evang. sec. Joan., VIDIT JOANNES JESUM VENIENTEM AD SE.* In priori Cod. *Homilia domni Bedæ DOMINICA 2 post Theophania.* Incipit in utroque : *Joannes Baptista et præcursor Domini;* sed in capitulatione posterioris non exstat.

15. *Homilia Evang. sec. Lucam, POSTQUAM IMPLETI SUNT;* dicenda IN PURIFICATIONE SANCTÆ MARIÆ. Incipit in utroque Codice : *Solemnitatem nobis hodiernæ celebritatis,* etc., ut in Editis.

16. *Hom. Evang. sec. Joan., ERAT DIES FESTUS JUDÆORUM.* Deest in primo Codice, incipit : *Duo pariter miracula humanæ sanationis hodierna nobis sancti Evangelii lectio tradit.*

17. *Hom. Evang. sec. Joan., VOLUIT JESUS EXIRE IN GALILÆAM.* In primo cod., *Domni Bedæ POST THEOPHANIA.* Deest in posteriori Codice, incipit : *Audivi-*

mus ex lectione Evangelii, fratres charissimi, benignam Redemptoris nostri gratiam.

18. Hom. Evangelii sec. Matth., FILIUS HOMINIS VENTURUS EST IN GLORIA PATRIS SUI. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ DOMINICA 2 in Quadragesima.* Incipit in utroque: *Quia Dominus ac Redemptor noster electos suos, etc.*

19. Hom. Evang. sec. Matth. EGRESSUS JESUS SECESSIT IN PARTES TYRI, etc. Hæc deest in primo Codice, incipit: *In lectione sancti Evangelii quæ nobis modo lecta est, etc.* Exstat in Editis ad Dominicam 2 Quadragesimæ.

20. Hom. Evang. sec. Joan., PERREXIT JESUS IN MONTEM OLIVETI. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ DOMINICA 3 Quadragesimæ sabb.* Incipit in utroque: *Præsentis sancti Evangelii lectionem tanto intentius considerare, etc.*

21. Hom. Evang. sec. Joan., ABIT JESUS TRANS MARE GALILÆÆ. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ IN QUADRAGESIMA.* Incipit utroque: *Qui signa et miracula Domini ac Salvatoris nostri recte cum legunt, etc., ut in Editis ad Dominicam 4 Quadragesimæ.*

22. Hom. Evang. sec. Joan., DESCENDIT JESUS CAPHARNAUM. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ FERIA 2 in Quadragesima.* Incipit in utroque: *Solet movere quosdam, quod in exordio hujus lectionis, etc.*

23. Hom. Evang. sec. Matth., CUM APPROPINQUASSET JESUS HIJEROSOLYMIS. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ IN PALMIS.* Incipit in utroque: *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus qui pro humani generis, etc., ut in Editis.*

24. Hom. Evang. sec. Joan., PROXIMUM ERAT PASCHA JUDÆORUM. Non exstat in primo Codice. Incipit: *Moribus prudentium solet, etc., ut in Editis.*

25. Hom. Evang. sec. Joan., ANTE DIEM FESTUM PASCHÆ. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ IN COENA DOMINI.* Incipit in utroque: *Scripturus evangelista Joannes memorabile illud Domini mysterium, etc., ut in Editis.*

In posteriori Codice post librum primum homiliarum legitur: *Explicit Homiliarum liber primus, numero xxv;* et tamen in ipso Codice exstant homiliae duntaxat xxiii, aliis ex priori Codice suppletis. Pergit Codex posterior:

Incipit capitulatio lectionum sancti Evangelii numero xxiv in libro II ejusdem auctoris

1. *Homilia sancti Evangelii sec. Matth., VESPERE AUTEM SABBATI.* In primo Codice, *Homilia domni Bedæ IN VIGILIA PASCHÆ.* Incipit in utroque: *Vigiliis nobis hujus sacratissimæ noctis, etc., ut in Editis.*

Hæc homilia legebatur in vigilia, hoc est in matutino officio Paschæ; et tamen in primo Codice inseritur hoc loco homilia sancti Gregorii in die sancto Paschæ legi solita. Idem observa de vigilia Pentecostes, infra.

2. Hom. Evang. sec. Lucam, STETIT JESUS IN MEDIO DISCIPULORUM SUORUM. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ FERIA 3 in Pascha.* Incipit in utroque:

A Gloriam suæ resurrectionis Dominus et Redemptor noster, etc., ut in Editis.

3. Hom. Evang. sec. Matth., UNDECIM DISCIPULI. In primo Manuscripto, *Homilia domni Bedæ FERIA 6 in Pascha.* Incipit in utroque: *Evangelica lectio, fratres charissimi, quam modo audivimus, etc., ut in Editis.*

4. Hom. Evang. sec. Lucam, UNA SABBATI VALDE DILUCULO. Deest in primo Codice, et in Editis. Incipit: *Aperta nobis est, fratres, de Resurrectione Domini et Redemptoris nostri lectio recitata.*

5. Hom. Evang. sec. Joan., MODICUM ETIAM, NON VIDEBITIS ME. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ IN DOMINICA 2 post Octabus Paschæ.* Incipit in utroque: *Læta Domini et Salvatoris nostri promissa, etc., ut in Editis.*

6. Hom. Evang. sec. Joan., VADO AD EUM QUI MISIT ME. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ TERTIA DOMINICA post sanctum Pascha.* Incipit in utroque: *Sicut ex lectione evangelica, fratres charissimi, audivimus, etc., ut in Editis.*

7. Hom. Evang. sec. Joan. SI QUID PETIERITIS PATREM, etc. Deest in primo Codice, incipit: *Potest movere infirmos auditores, etc., ut in Editis.*

8. Hom. Evang. sec. Lucam, PETITE ET DABITUR VOBIS. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ in Lætantia majore.* Incipit in utroque: *Dominus et Salvator noster ad cælestis regni gaudia, etc.* Non exstat in Editis.

9. Hom. Evang. sec. Lucam., HÆC SUNT VERBA QUÆ LOCUTUS SUM; dicenda in ASCENSU Domini. In utroque ms. Codice incipit: *Ascensurus in cælum Dominus, etc., alia autem in Editis.*

10. Hom. Evang. sec. Joan.: CUM VENERIT PARACLITUS, dicenda DOMINICA post Ascensa Domini. In utroque et in Editis incipit: *Ex multis sancti Evangelii locis invenimus, etc.* Hæc homilia citatur ab Amalharo, lib. I de Officiis, cap. 37. Itemque lib. II, cap. 1.

11. Homil. Evang. sec. Joan., SI DILIGITIS ME dicenda in IN VIGILIA PENTECOSTES. In utroque Manuscripto et in Editis incipit: *Quia Spiritus sancti hodie, fratres charissimi, celebramus adventum, etc.*

12. Hom. Evang. sec. Joan., ERAT HOMO EX PHARISÆIS. In primo Codice, *Homilia domni Bedæ in Octabas Pentecostes.* Incipit in utroque: *Sicut ex Lectione sancti Evangelii, fratres charissimi, audistis, etc.* Exstat in Editis ad diem inventionis sanctæ crucis, et citatur in epistola quam Hincmarus Rhemensis archiepiscopus scripsit nomine concilii Tusiensis ad Rodulfum Bituricensem, et Frotarium Burdigalensem antistites.

13. Hom. Evang. sec. Lucam, FUIT IN DIEBUS HERODIS, dicenda in VIGILIA SANCTI JOANNIS. In utroque Ms. et in Editis incipit: *Venturus in carne Dominus et Redemptor noster, etc.*

14. Hom. Evang. sec. Lucam, ELISABETH IMPLETUM EST TEMPUS PARIENDI, dicenda in NATIVITATE SANCTI

JOANNIS BAPTISTÆ. In utroque Codice et in Editis **A** incipit: *Præcursoris Domini Nativitas*, etc.

15. *Hom. Evang. sec. Joan.*, DIXIT JESUS SIMONI PETRO, dicenda IN VIGILIA apostolorum *Petri et Pauli*. incipit in utroque ms. Codice et in Editis: *Virtutem vobis perfectæ dilectionis*, etc.

16. *Hom. Evang. sec. Matth.*, VENIT JESUS IN PARTES CÆSARÆ, dicenda IN NATALE apostolorum *Petri et Pauli*. Incipit in utroque ms. Codice et in Editis: *Lectio sancti Evangelii quam modo, fratres, audistis, tanto intensius cogitanda*, etc.

17. *Hom. Evang. sec. Matth.* DIXIT SIMON PETRUS AD JESUM, EGGE NOS RELIQUIMUS OMNIA; dicenda IN NATALI SANCTI BENEDICTI, Biscopi scilicet. Abest in primo Codice, adest in posteriori et in Editis, incipiens: *Audiens a Domino Petrus*, etc.

18. *Hom. Evang. sec. Matth.*, ACCESSIT AD JESUM MATER FILIORUM ZEBEDÆI, dicenda IN NATALE SANCTI JACOBI APOSTOLI. Addit primus Codex *Jacobi fratris Domini*. Incipit in utroque, ut in Editis: *Dominus Conditor et Redemptor noster vulnera superbiæ nostræ*, etc.

19. *Hom. Evang. sec. Matth.*, EXIENS JESUS DE FINIBUS TYRI. Abest in primo Codice, incipit: *Surdus ille et mutus quem mirabiliter curatum a Domino*, etc., ut in Editis.

20. *Hom. Evang. sec. Matth.*, AUDIVIT HERODES TETRARCHA, dicenda IN DECOLLATIONE SANCTI JOANNIS BAPTISTÆ. Abest in primo Codice, incipit: *Natalem, fratres charissimi, beati Joannis diem celebrantes*, etc., ut in Editis.

21. *Hom. Evang. sec. Joan.*, FACTA SUNT ENCENIA, dicenda IN DEDICATIONE ECCLESIAE. Incipit in utroque: *Audivimus ex lectione Evangelica, fratres charissimi, quia facta sunt encenia*, etc., ut in Editis. In posteriori Codice hæc homilia sequenti postponitur, præponitur in priori.

22. *Hom. Evang. sec. Matth.*, VIDIT JESUS HOMINEM IN TELONEO, dicenda IN NATALE SANCTI MATTHEI APOSTOLI. Incipit in utroque: *Legimus, Apostolo dicente, quia omnes peccaverunt*, etc., ut in Editis.

23. *Hom. Evang. sec. Joan.*, STABAT JOANNES ET EX DISCIPULIS EJUS BUO, dicenda IN NATALE SANCTI ANDRÆ APOSTOLI. Incipit in utroque Codice: *Tanta ac talis est Scripturæ divinæ sublimitas*, etc., ut in Editis, pro vigilia festi.

24. *Hom. Evang. sec. Joan.* VOLUIT JESUS EXIRE IN GALILÆAM. Deest in primo Codice utpote lacero, adest in altero et incipit: *Audivimus ex lectione evangelica, fratres charissimi, benignam Redemptoris nostri gratiam*. Deest in Editis.

Sic vero desinit Codex posterior: *Explicit Homiliarum liber secundus Bedæ presbyteri, numero XXIV.*

Ex his intelligimus homilias omnes in feriis omnibus Dominicarum Quadragesimæ, et in Dominicis dies post Trinitatem, itemque in festa sancti Stephani protomartyris, sanctæ Scholasticæ, sanctæ Mariæ Magdalensæ, Transfigurationis Domini, Assumptionis beatæ Mariæ, sancti Bartholomæi, Nativitatis et

Conceptionis beatæ Virginis, sancti Michaelis, sancti Lucæ evangelistæ, Præsentationis beatæ Mariæ, et alias de communi martyrum, etc., aut subdititias esse aut dubias, aut certe ex sinceris Bedæ commentariis in Marcum et Lucam expressas. Nullus sane dubito quin temporibus Bedæ, eo modo recitaretur Evangelium in Ecclesiis, quo in mss. istis Codicibus habetur. Nondum his temporibus erant conductitii Evangelii præcones, qui Christum propter Lazarum in singulis Quadragesimæ feriis populo potioribus in civitatibus annuntiarent, quod sæc. XIII tantum, ex occasione Mendicantium ordinum, natum est. Unde quo minus obvium erat Evangelium, eo ab auditoribus avidius excipiebatur, ab enuntiantibus majori gravitatis pondere verborumque suavitate expositum. Qui porro has Bedæ homilias suis interpolationibus ita deturparunt, ut ex homiliis XLIX centum quadraginta composuerint, illas ita immutatas disposuerunt juxta rationem hodiernam Evangeliorum distributorum, quæ vix quadringentos ætatis annos habet, parum solliciti, an non inde postmodum a criticis superventuris ignorantia ac supinitatis in facto suo argui possent.

Solas hic tantisper delibemus homilias ad populum varias num. XXII, quarum plurimæ indignæ sunt omnino viro gravi, qualem fuisse Venerabilem Bedam novimus. Homiliæ duæ de sancto Wigberto non possunt esse Venerabilis Bedæ, qui annis duodecim extinctus est ante Wigbertum abbatem mortuum anno 747, die 13 mensis Augusti. Item homilia de sancta Scholastica sancto abbati Cassinensi Berthario tribuitur in ms. Cod. Cassinensi, quæ spectare videtur potius ad Paulum Langobardum Cassinensem diaconum. Sermones de sancto Bartholomæo apostolo, Joanne evangelista, de Inventione sanctæ crucis, de vinculis sancti Petri, ita absurdi et fabulosi sunt, ut risum moveant. Sermo in festo omnium sanctorum legi solitus, ascribitur Rhabano Mauro in apographis nonnullis, nescio an bene. Illud movet, quod festum omnium Sanctorum institutum est a Gregorio papa III, ut probant veterrima Usuardi exemplaria, et Hugo Menardus in librum Sacramentorum sancti Gregorii, pag. 184, qui anno 731, sedere cœpit. At sermo iste cum Bedæ stylum habeat, potuit a Beda conscribi sub initium institutæ hujus festivitatis.

Scintillæ sive Loci communes ex Patribus, pag. 370, attributæ sunt Bedæ ex conjectura tantum, quod ipse soleret ex aliis excerpere. Nam in Mss. omnibus, ubi frequentissimæ in antiquis Galliarum bibliothecis sunt, anonymæ semper inveniuntur. Constant scintillæ istæ sermonibus LXXX, de variis argumentis virtutum ac vitiorum. Humpfredus Wanleius Anglus edidit anno 1706, in-folio, Oxoniæ, et Theatro Sheldoniano antiquæ litteraturæ Septentrionalis librum, ubi, pag. 180, ait exstare ms. in Bibliotheca D. Jacobi Westmonasterii, inter alios, librum Scintillarum seu sententiarum, quas tum ex Scriptura sacra, tum ex Patrum scriptis Beda collegerit versioneque inter-

lineari Saxonica explicuerit. Exstat inter mss. Codices ecclesiarum Angliæ cathedralium et aliarum ejusdem regni celebrium bibliothecarum, Codice 6622, in mss. Codicibus Caroli Theyeri Cod. 252, et Codicibus mss. 8155 et 8250; in mss. Jacobææ bibliothecæ Codicibus 415 et 528: *Liber Scintillarum cum Saxonica versione interlineari*.

De Muliere forti libellus, pag. 459, venerabili Beda indignus non est. Ludit enim aptissimis allegoriis, quæ ab illius ingenio non alienæ sunt, quamvis nihil habeam quo illi positive attribuam.

Libellus de Officiis, pag. 467, ex dictis quorundam Patrum excerptus, non potest spectare ad Bedam. Nam ubi de LXX, LX, L et quadragesima loquitur, allegat quædam quæ desumpta sunt ex Anastasio qui scripsit *Vitas Romanorum pontificum*, in *Vita Melchiodis papæ*. At nullus nescit quam longe ante Anastasium ipse Beda mortuus sit. Unde glossemate prolixiori opus non est ad opusculum istud a Beda auferendum.

Fragmenta allegoricarum interpretationum in Proverbia Salomonis, reperta in Codice antiquo, et pag. 476 posita, sunt incertæ fidei atque auctoris.

CAPUT SEPTIMUM.

De tomo octavo et ultimo operum Venerabilis Bedæ.

Libellus de Templo Salomonis, pag. 1, non indignus est, meo sensu, qui Bedæ tribuatur; habet enim gravitatem atque dictionem utcunque Latinam, a stylo Bedæ non abhorrentem. Addo hunc auctorem sub finem capituli 24, ultimis fere verbis, allegare libros de Tabernaculo et habitu sacerdotali a se scriptos: *Diximus plenius de mensa et candelabro et utroque altari ac basi domus Domini, in libris quos de Factura tabernaculi et habitu sacerdotali scripsimus*. Atqui hæc conveniunt Bedæ qui in indiculo Operum suorum anno 731 a se composito, ait a se scriptos *de tabernaculo et vasis ejus, ac vestibus sacerdotum libros tres*. Denique hoc opus scriptum ex anterioribus Patribus ut in præfatione testatur, quod Bedæ frequens ac pene perpetuum est.

Libelli autem *de Creatione sex dierum*, pag. 52, *Quæstiones super Genesim*, pag. 78, *Super Exodum, Leviticum, Numeros, Deuteronomium, Josue, Judices, Ruth, libros quatuor Regum*, cum *libro variarum Quæstionum*, sunt unius atque ejusdem auctoris, nec Bedam referunt. Spectant potius ad auctorem Beda posteriorem, cum hic auctor suis Quæstionibus in Genesim, semel atque iterum alleget alphabeticam Interpretationem nominum Hebraicorum, quam mss. Codices attribuunt Remigio Antissiodorensi monacho, circa annum 900 doctrina celebrem. Unde hæc opuscula omnia sunt auctoris unius, qui sæculum Ecclesiæ x non præcessit.

Commentarius in Psalmorum librum, pag. 507, nihil habet quo Bedæ assermetur, unde spurius censeretur debet.

Sermo in psalmum LI, ad hæc verba, Dominus de cælo prospexit, etc., pag. 902, est unius ejusdemque

auctoris ad quem tomo II Operum Bedæ spectat tractatus de Substantiis inscriptus. Nam uti primus, ita et hic postremus, est ad clericos, facitque verbatenus easdem querimonias contra eos qui suo tempore distrahebant substantias et monasteria monachorum victui et vestitui necessaria, magno totius Ecclesiæ damno. Audiamus illum, pag. 909. *Hæc, precor, o rectores, attendite et reminiscentes quod scriptum est, JUDICIUM DURISSIMUM HIS QUI PRÆSUNT, FIET, exhortamini invicem pro instauratione cœnobiorum destructorum, primo quidem ut prædia exinde ablata cœnobitis reddantur, deinde ut hi qui timent Dominum et qui ambulant in viis ejus, cæteris præponantur. Nam in hoc quam maxime offensus est Deus, quod ea loca quæ sibi suisque sanctis mancipata atque consecrata erant, destructa sunt ex rectorum incuria. Si enim Deo famulantes in monasteriis, necessaria quæque haberent, possent utique alacrius obsequium divinum agere, possent devotius pro regis, pro præsulum ac principum suorum salute, nec non pro totius Ecclesiæ statu intercedere; possent etiam si qui professionis suæ regulam excederent, a pastoribus suis, licentius corripi. Sed hæc omnia, proh dolor! in tanta negligentia a plurimis episcopis habentur, etc.* Hoc autem idem argumentum urget longe amplius quam in libro de Substantiis. Præterea idem paulo ante refert testimonium petitum ex Vita Gregorii Magni a Joanne Diacono, scripta post annos centum et quinquaginta a morte sancti Bedæ. Denique in libro de Substantiis indicat se scribere post annum Christi incarnati millesimum, ut ibi jam adnotavimus. Haudquaquam igitur hoc opusculum Bedæ convenit:

Commentarius in librum Boetii de Trinitate, pag. 925, olet recentem scholasticæ palæstræ methodum, unde longe distat ab ipsis Bedæ temporibus. Jure igitur ab omnibus inter spuria ad scholasticam balbutiem projicitur.

Meditatio passionis Christi, septem officii canonici horis accommodata, pag. 955. Convenit non temporibus Bedæ, quibus nondum exstabant talia humanæ inventionis commenta, sed modernis nostris vel anterioris sæculi, ubi multa a devotis ejusmodi suscitata sunt. Attentis autem ipsis officii ecclesiastici expressis verbis vel mysteriis, longe præferenda est novitiis ejusmodi inventionibus.

De remediis peccatorum, pag. 961. Hoc opusculum Egbertō attribuit Spelmannus tom. I Conciliorum Angliæ, fol. 281, tametsi in collectione canonum Regino Prumiensis abbas Pœnitentialem librum Theodori, seu Bedæ, citet, lib. 1, c. 297, atque Yvo et Gratianus ex Pœnitentiali Bedæ referant capitulum de sacerdote Fucharistiam evomente. Hæc multis quidem de Operibus Venerabili Bedæ inscriptis, sed necessario non tacendis.

Nunc quæ in Editis Bedæ Operibus desiderentur, genuina ejus opera quædam, ex Joanne Mabillonio, in elogio Bedæ, loco citato, paragr. 54, paucis exponantur, ad Editionem proximam plenior.

Explanatio in Canticum Habacuc, cujus meminit

Beda in indiculo, quæ ms in Codice bibliothecæ sancti Germani de Pratis Parisiensibus, num. 275. Hoc præfert Exordium : *Canticum prophetæ Habacuc quod tibi exponi petisti, dilectissima in Christo soror, Sacramenta dominicæ passionis maxime pronuntiat. Unde ex consuetudine sanctæ et universalis Ecclesiæ sexta Sabbati, qua eadem passio completa est, solet in laudibus matutinis per singulas hebdomadas solemniter repeti, etc.* Item in Colbertina mss. Codicibus 1059 et 3587.

Carmen de divino Judicio ad Accam episcopum desideratur, editum apud Simeonem Dunelmensem in libro de Gestis regum Anglorum, qui Bedæ etiam in ms. Colbertino ascribitur.

Epistola de sexta mundi ætate ad Plegwinam, quæ una cum Historia abbatum monasteriorum Wiremuthensis et Girwensis, et epistola ad Egbertum Eboracensem antistitem, a Waræo nuper edita est in Anglia. Itemque in-16 Parisiis anno 1666, apud Ludovicum Billaine. Denique epistola una ad Albinum quemdam Anglum, quam edidit Joannes Mabillon tom. I Analectorum.

Præclaram de Bedæ Operibus mentionem faciunt Acta eruditorum, Lipsiæ, Julii, anno 1693, pag. 289, his verbis : *Bedæ Venerabilis opera quædam theologica nunc primum edita, nec non historica antea, semel edita. Accesserunt Egberti archiepiscopi Eboracensis dialogus de ecclesiastica Institutione, et Aldelmi episcopi Scireburnensis liber de Virginitate ex Codice antiquissimo emendatus.* Londini, apud Robertum Clavell, 1693, in-4°.

c Venerabilis Bedæ Opera Parisiis anno 1544, tribus tomis per Jametium, et anno 1554, ibidem, octo tomis, totidemque tomis Basileæ, per Joannem Hervagium, anno 1563, et Coloniae per Antonium Hierat, anno 1612, prodierunt. Ab eo tempore nonnulla Bedæ monumenta, quæ in istis tomis desiderantur, lucem aspexerunt. Epistolam Bedæ ad Albinum, tomo I Analectorum Veterum, pag. 9, Mabillonius inseruit, qui etiam paulo post, pag. 51, Bedæ in Paulinas Epistolas genuinum commentarium ab edito diversum, sed aliquando in lucem prolaturum promisit. Idem Mabillonius ex Codice sancti Remigii Rhemensis descriperat Martyrologium Bedæ metricum, quod tomo X Spicilegii sui Dacherius vulgavit. Prosaicum autem Bedæ Martyrologium, ab eo quod inter Opera

A mereri voluit Henricus Warthonus, qui cum ante triennium in Auctario ad Usseri historiam dogmaticam controversiæ de Scripturis et sacris vernaculis, fragmenta quædam ex Bedæ in Genesim expositione, ejusdemque in Canticum Habacuc commentario excerpisset, nunc duo illa Bedæ opuscula e tenebris, quibus hactenus immersa jacuerant, eruit, ne quis cum Oudino, et Colomesio, aliisque, Anglorum genti exprobret quod conterranei sui Bedæ scripta penitus neglecta in bibliothecarum suarum forulis relinquat. Et Expositio quidem in Genesim, pag. 1, usque ad caput xxii, progreditur, et a versu 4 capitis ii incipit, cum anteriora de Hexaemero tomo IV Operum ejus legantur. Descripsit autem hanc Expositionem in Genesim ex ms. Codice Lambethanæ bibliothecæ, in qua etiam duo exemplaria Expositionis in Canticum Habacuci, pag. 191, invenit, quorum unum descripsit, alterius varias lectiones annotavit. Duobus his opusculis nunquam editis, subjungit ea quæ a Waræo edita paulo ante diximus. Cum enim pauca illius Editionis exemplaria in Angliam, et pauciora in alias regiones devenerint, et jam pridem a multis desiderata fuerint, operæ pretium se facturum existimavit clar. Warthonus, si istam Historiam abbatum Weremuthensium et Girwiensium, pag. 221, una cum Egberti dialogo, pag. 268, et duabus Bedæ epistolis, pag. 241, denuo prelo subjici, et Waræi notas, quæ in Dubliniensi Editione ad calcem rejectæ fuerant, locis suis reponi curaret. Addidit etiam, pag. 291, Aldelmi librum de Virginitate, non eum qui ligato sermone scriptus tomo V Lectionum antiquarum Canisii legitur, sed qui oratione soluta compositus in monumentis orthodoxographis et Patrum bibliotheca legitur. Utrumque vitiose editum celebris Gronovius in Monobiblo observationum ad scriptores ecclesiasticos, cap. 4, 8, 15 et 20, emendare aggressus est. Et metrici quidem tractatus emendationem, ope ms. Codicis Oxoniensis satis feliciter ipsi cecisisse Warthonus judicat, non æque correctionem tractatus alterius in prosa scripti, cum ea meris ingenii conjecturis nixa fuerit. Warthonus igitur elegantissimum hunc Aldelmi tractatum ex antiquissimo Lambethano Codice nitori suo restituendum duxit, cui aliud exemplar ms. suppeditavit bibliotheca ecclesiæ cathedralis Sarisburiensis, ex quo indiculum capitulum descripsit, cujus ductu hunc tractatum in plures sectiones distinguere ipsi placuit. Hæc a me adjecta post dissertationem jam diu compositam et conscriptam.

CAPUT OCTAVUM.

Quomodo in posterum ordinanda sint Opera Bedæ, in Editionibus futuris.

Commodius autem meo quidem sensu, et absque saniorum præjudicio, Opera Venerabilis Bedæ in Editionibus proxime futuris ita distribuerentur, ut quæ dubia sunt, ea omnia, sive philosophica, sive ad artes alias pertineant, in ultimum volumen conjicerentur; quæ ad certos spectant auctores, foras projicerentur, aliis sic dispositis :

c Horum exemplo de Bedæ monumentis etiam bene

TOMUS PRIMUS SEU VOLUMEN PRIMUM

Forum quæ spectant liberales artes et philosophiam.

Incunabula artis grammaticæ Donati.

De octo Partibus orationis liber.

De Arte metrica liber.

De Schismatibus sacræ Scripturæ.

De Tropis sacræ Scripturæ.

De Orthographia liber.

De arithmetiis Numeris cum dialogo de notis numerorum et ratione temporum.

De arithmetiis Propositionibus.

De ratione calculi et de divisione numerorum ad Constantinum.

De Loquela per digitorum gestus. Itemque libellus de Ratione unciarum.

Libellus de Argumentis lunæ, pag. 145.

Decennovennales circuli, pag. 257.

De Cyclo paschali, pag. 306.

Liber de Constitutione mundi cœlestis terrestisque, p. 323.

De circulis sphæræ et polo, p. 365.

De planetarum et signorum Ratione, p. 569.

Libellus de Tonitruis, ad Herenfridum, p. 587.

Libellus de Ratione computi, p. 418.

De Natura rerum liber, tom. II, p. 1.

De temporum Ratione, seu de temporibus, tom. II, p. 45.

De sex mundi ætatibus Chronicon, sive libellus, p. 105 tom. II.

De Temporibus liber, tom. II, p. 118.

Epistola de æquinotio vernali, juxta Anatolium, tom. II, p. 250.

TOMUS SECUNDUS,

Commentariorum in libros Veteris Testamenti.

Hexæmeron, sive de sex dierum Creatione libellus.

Expositio in Genesim, cum sequentibus, quæ omnia tom. IV continentur pleraque saltem.

Explânatio in Exodum, in Leviticum, in Numeros, in Deuteronomium.

Allegorica Expositio in IV libros Regum, libris IV, Quæstiones xxx in libros Regum.

De tabernaculo et vasis ejus ac vestibus sacerdotum, libri III,

Libellus de templo Salomonis, tom. quidem octavo.

Expositio in Parabolas Salomonis, lib. III.

Expositio in Cantica canticorum, lib. VII.

Expositio allegorica in librum Tobix.

Expositio allegorica in Esdram et Nehemiam prophetas, lib. III.

Expositio in Canticum Habacuc, passim manuscripta, de qua egimus.

De Muliere forti libellus, tom. VI, pag. 459.

TOMUS TERTIUS,

Commentariorum in libros Novi Testamenti, et Sermonum.

Qui omnes tomis V et VI Editionum Bedæ continentur, nempe :

Expositio in Evangelium Marci, libris IV, pag. 92.

A Expositio in Evangelium Lucæ, libris VI, pag. 217.

Expositio in Ev. Joannis, pag. 451.

Expositio in Acta apostolorum, p. 625.

Retractationes in Acta apostolorum tom. VI, pag. 1.

Expositio seu commentarius in quatuordecim Epistolas sancti Pauli apostoli, ex ipsis sancti Augustini sententiis, non qui tom. VI habetur, sed quem manuscriptum et nondum impressum diximus.

Expositio in septem Epistolas canonicas Jacobi, Petri, Joannis et Judæ, p. 675.

Explanatio in Apocalypsim beati Joannis apostoli, p. 761.

Sermones Venerabilis Bedæ, seu Homiliarum libri duo, continent homilias XLIX, tantum cum Homilia de festo omnium Sanctorum, quæ ad ingenium sancti Bedæ accedere maxime videtur, projectis sermonibus eo modo, quo misere interpolati sunt tom. VII in omnibus impressis.

Scintillæ seu Excerptorum ex sanctis Patribus, sermones octoginta, tom. VII, p. 570.

TOMUS QUARTUS,

Historicorum, vel operum ad historiam ecclesiasticam spectantium.

Historia ecclesiastica gentis Anglorum, quam regi Anglorum Ceolulfo obtulit.

Historia abbatum monasteriorum Wiremuthi et Girwæ, libris II, cum epistola ad Plegwinam, de sexta mundi ætate, et epistola ad Egbertum Eboracensem antistitem.

C Vita sancti Cuthberti Lindisfarnensis episcopi, libris II.

Vita sancti Felicis Nolæ episcopi, cæteris omnibus proscriptis ut ad alios auctores spectantibus.

Martyrologium Bedæ, non quomodo impressum est tom. III Operum Bedæ, sed quomodo Bollandistæ ediderunt, nimirum interpolamentis Flori caractere minuticri expressis. Quantum autem ad metricum de quo locuti sumus haudquaquam Bedæ esse videtur.

Libellus de Locis sanctis, tom. III pag., etc.

TOMUS QUINTUS,

Suppositorum quorum incerti auctores sunt.

Ephemerides, seu Computus vulgaris, tom. I, pag. 169 et seqq., incerti scriptoris.

De embolismorum ratione Computus, tom. I, pag. 215 et seqq.

Libelli duo de Musica theorica et practica, tom. I, pag. 544 et seqq.

Libelli de Prognosticis temporum, pag. 590, de Mensura horologii, pag. 592; de Astrolabio, pag. 594; de Nativitate infantium prognostica, pag. 597; de Minutione sanguinis, pag. 598; de septem Minaculis mundi, pag. 400 vere libelli indigni qui venerando Bedæ tribuantur.

Hymni Bedæ presbytero inscripti, pag. 401 et sequentibus.

Sententiæ, sive Axiomata philosophica, tom. II, pag. 124.

Sententiæ ex Operibus Caceronis excerptæ, tom. II, A pag. 166.

Liber Proverbiorum alphabeticus, tom. II, pag. 185.

Libellus de substantiis, seu sententiæ morales, tom. II, pag. 200.

De Divinatione vitæ et mortis, tom. II, pag. 233, cum sequentibus in impressis, quæ nenix sunt.

Interpretationes nominum Hebraicorum saciæ Scripturæ, ordine alphabetico digestæ, tomo III, ad calcem.

Excerptiones Patrum, Collectanea, Flores ex diversis, Questiones, Parabolæ, etc., ibid.

Expositio in Evangelium Matthæi, libris IV, tomo IV, p. 1.

De Nominibus locorum vel civitatum quæ in libro Actuum apostolorum leguntur, tom. IV, p. 666.

Libellus de Officiis, tom. VII, p. 467.

Fragmenta allegoricarum interpretationum in Proverbia Salomonis, tom. eod., p. 476.

Libellus de Creatione sex dierum, tomo VII, p. 52.

Quæstiones super Genesim, ibid., pag. 78, *super Exodum, Leviticum, Numeros, Deuteronomium, Josue, Judices, Ruth, libros quatuor Regum, cum libro diversarum quæstionum*, ibid.

Commentarius in librum Psalmorum, tomo VII, p. 307.

Sermo prolixus in psalmum LII, ibid., pag. 909.

Commentarius in librum Boetii de Trinitate, p. 925, ibid.

Meditatio passionis Christi septem officii canonici horis accommodata, ibid., p. 955.

De Remediis peccatorum, p. 961, ibid.

QUÆNAM PROJICIENDA SINT FORAS, SEU EXTRA BEDÆ OPERA?

De Elementis philosophiæ libri quatuor, tom. II Operum Bedæ, p. 206, quæ sunt minor Philosophia Guillelmi de Conchis.

Vitæ sanctorum Columbani, Attalæ, Eustasii, abbatum Luxoviensium, tomo III.

Itemque *Vitæ sanctorum Patricii*, libris duobus, *Bertulfi abbatis Bobiensis, Arnulfi Metensis episcopi, Vedasti Atrebatensis episcopi, Burgundoforæ abbatissæ, etc.*, de quibus ibidem egimus.

Martyrologium eo modo quo ibidem falso expressum est.

B *Commentarius in librum Job*, libris III, tomo IV quem constat spectare ad Philippum presbyterum.

Commentarius maximus in quatuordecim Epistolas sancti Pauli apostoli, qui spectat ad Florum Lugdunensem diaconum.

Homiliæ de Laudibus sancti Pauli, quæ sancti Joannis Chrysostomi sunt. Hæc nos annotanda duximus de Scriptis sancti Bedæ presbyteri, nec dubitamus quin alia alii etiam observent quibus hæc nostra nullatenus præjudicare possunt, nec enim omnia noscimus omnes. Observat Guillelmus Cavaus, in *Historia scriptorum Ecclesiæ*, ad annum 701, p. 476, in Anglia multos mss. Codices, qui Bedæ nōmine prænotantur, quos in Editione Operum Bedæ futura non negligendos ego existimaverim, licet de earum plurimis maxime dubitem, non sine causa.

FABRICII NOTITIA IN VEN. BEDAM.

(Biblioth. med. et inf. Latin.)

De Bedæ patria, conditione et ætate nihil certius afferre licet, quam quod ipse ad calcem Historiæ Anglor., tom. III, p. 151: *Hæc, Domino adjuvante, digessi Beda Dei famulus et presbyter monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli, quod est ad Wirimundam (a) et Ingirvum. Qui natus in territorio ejusdem monasterii (b), cum essem annorum septem, cura propinquorum, datus sum educandus reverendissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido, cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens omnem meditandis Scripturis operam dedi, atque inter observantiam disciplinæ regularis, et quotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui. Decimo nono autem*

vitæ meæ anno diaconatum, tricesimo gradum presbyteratus (c) Utrumque per ministerium reverendissimi episcopi Joannis (tunc Hagustaldensis, postea Eboracensis) jubente Ceolfrido abbate (Wirimundensis monasterii) suscepi. Ex quo tempore accepti presbyteratus usque ad annum ætatis meæ quinquagesimum nonum, hæc in Scripturam sanctam meæ meorumque necessitati ex opusculis venerabilium Patrum breviter annotare, sive etiam ad formam sensus et interpretationis eorum superadjicere curavi. Hic Beda presbyter, utilibus scriptis Ecclesiæ Venerabilis, diem obiit anno 755 (d). De quo Mabillonius, parte I sæculi tertii Benedictini, et Acta sanctor., 27 Maii, tom. VI, pag. 718 seq., ubi etiam, pag. 720, Vita scripta a

(a) Ad ostium Wiri annis. Vide tomum VI, p. 31.

(b) Itaque non Saxo-Germanus fuit Beda, licet hoc a Friderico Langen, et Engelhusio traditum, quorum testimonia merito in dubium vocat Meibomius, tomo I Rerum Germanicarum, pag. 809. Natus autem possit videri an. 672, quoniam ait se, pag. 147, Historiam Anglorum absolvisse anno Christi 731, et in hoc loco annum ætatis quinquagesimum nonum commemorat. Sed notavit Pagius, ad annum 693, num.

8, Bedam hæc non potuisse addere ante annum 732, vel 733.

(c) Adde Pagium, ad an. 701, num. 2; Nicolai Hieronymi Gundlingii Observatt. select. 7, lib. 1.

(d) Blondellus, pag. 77, de episcopis. Fabulam de Beda hoc Romæ sepulto rejicit etiam Joannes Ciampinus de sacris Ædificiis a Constantino M. extractis, cap. 4, sect. 10, num. 130. Similis fabula de patria Bedæ hujus Genua, cujus meminit Auctor Boetius.